

כתובות יז

משה שווערד

1. בן יהודע על כתובות דף טז/ב

כיצד מרקדין לכני הכלה. קשה הוה ליה למימר כיצד מקלסין, כי בדברי קלוס משתעו בית שמאי ובית הלל, ולא בגוף הריקוד. ונ"ל בס"ד דהתנא קרי לקלוס בשם רקוד, מלשון הרקדת הקמת, להבדיל הפסולת שבו לזרקם וליקח הסולת נקי, כן קלוס זה צריך לעשות בהרקדה שידקדק להעלים המומין ולהזכיר השבח דוקא. אך מקשים אמאי לא אמר כיצד מרקדין לפני החתן. ותירץ בני ידידי כה"ר יעקב נר"ו, דהאשה ניתחא לה אפילו באדם פחות, ובעל מום ושחור, דטב למיתב טן דו וכו', ולכן אין צריכין להמציא לחתן חן בעיני הכלה, אך הכלה צריך שתמצא חן בעיני החתן, לכך עושין הקלוס לה. ועוד הכלה כיון שנשאת נקשרת בחבלי החתן, שאינה יכולה לבעוט בו ולישא איש אחר, דאתתא לבי תרי לא חזיה, אבל החתן אפשר שיקח לו אשה אחרת על כלתו אם לא תמצא חן בעיניו, לכך עוסקין בקלוס שלה דוקא, עכ"ד נר"ו:

2. קובץ שעורים ח"א - מסכת כתובות דף טז/ב

(מו) שם ע"ב. כיצד מרקדין לפני הכלה. לכאורה לשמע מלשון זה דעיקר המצוה היא לשמח את הכלה, אבל אין לזה טעם, דאדרבא איהו מיפקיד בפ"ו ולא איהי, וכן משמע מלשון הגמ' ברכות ו' דשמחת חתן היא המצוה, אבל כבר פירש"י כאן "מה אומרים לפניה" והכל בשביל החתן, לשבח את מקחו, כמ"ש להלן "מי שלקח מקח מן השוק" וכו':

3. אילת השחר מסכת כתובות דף טז עמוד ב

כיצד מרקדין לפני הכלה. בקובץ שעורים דייק דמשמע דעיקר השמחה לשמח את הכלה ומהגמ' בברכות לא משמע כן, ועל כן כתב דהכל בשביל החתן לשבח את מקחו, ולכאורה משמע מכאן דאין מצוה לשמח להחתן בדברים אחרים כגון במעלותיו, והטעם דאין זה שייכות לשמחת הנישואין ועיקר השמחה הוא לשמח בענין הנישואין דהיינו במה שקנה מקח טוב, לכן משמחין אותו במעלותיה כיון דהוא הקונה המקח ולא להיפך. אמנם הראוני דבפרקי דר"א (פט"ז) מבואר דצריך לקלס את החתן במעלותיו.

4. שו"ע אה"ע סימן סה

(א) מצוה לשמח חתן וכלה ולרקד לפניה, ולומר שהיא נאה וחסודה (פירוש מן ותשא חן וחסד לפניו) (אסתר ב, יז) אפילו אינה נאה:

5. תוספות על כתובות דף יז/א

כלה כמות שהיא. [1] ואם יש בה מום ישתקו ולא ישבחה [2] אי נמי ישבחה בדבר נאה שיש בה כגון בעיניה או בידיה אם הם יפות וב"ה אומרים ישבחה לגמרי דכשמזכירין מה שיש בה לשבח מכלל דשאר לגנאי:

6. ריטב"א על כתובות דף יז/א

כיצד מרקדין לפני כלה ב"ש אומרים [3] כלה כמות שהיא. יש שפירשו שיאמר הלשון הסתום הזה. והא דאמרינן יגננו בעיניו משום דהא נמי לשון גנאי משמע לאשה כעורה...

7. הפלאה על כתובות דף יז/א

ב"ש אומרים כלה כמות שהיא. יש לומר ע"ד שאמרו ביבמות דף ס"ג ע"ב אמר רבא בא וראה כמה טובה וכו' שהתורה נמשלה בה וכו'. [4] א"כ יש לומר כיון שמצינו שכנסת ישראל נמשלה לכלה כמו שנאמר אתי מלבנון כלה ושבתי נקרא כלה בואו ונצא לקראת כלה וזהו שמרקדין לפני כלה חשובה כלה כמות שהיא רצה לומר שדברים גדולים נמשלים בה כמות שהיא:

8. תוספות על כתובות דף יז/א

ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו. וב"ש סברי אע"ג דישבחנו בעיניו אין להם לחכמים לתקן להזיק לומר שקר דהתורה אמרה מדבר שקר תרחק:

9. תוספות שאנץ על כתובות דף יז/א

ישבחנו בעיניו. וא"ת לב"ש אה"נ דהתורה אמ' מדבר שקר תרחק. וי"ל דב"ש סברי דיכול לשבחו בפניו ולא קרי' ביה מדבר שקר תרחק כיון דלטובה מיכוין, ואע"ג שישבחנו בעיניו מ"מ אין להם לחכמי' להזיק ולומ' כלה נאה וחסודה ולשקר כיון דאמ' תורה מדבר שקר:

10. בן יהודע על כתובות דף טז/ב

שם בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא. פירשו התוספות ז"ל, דאם יש בה מום ישתוקו. והקשה הרי"ף ז"ל כיון דלבעלת מום ישתוקו, א"כ אין אומרים כלה כמות שהיא, ע"ש, וגם לפירוש שני קשה, כי לשון כמות שהיא לאו משמע שיעלימו דבר. ונ"ל בס"ד הכונה, המרקד אומר דברים אלו כלה כמות שהיא, והכונה לומר בעת שראה אותה החתן קודם ארוסין לא עשו לה סרק וכחל ושאר מיני יפוי כדי שתטב בעיניו, אלא הראו אותה לו כמו שהיא, והוטבה בעיניו. או יובן בס"ד הכונה, דאיש ואשתו קודם בואם לעולם הזה, נזדווגו זה עם זה בעולם הנשמות, וכמ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל, נמצא הלוקח בת זוגו, אז כמו שהם מחוברים זה עם זה למטה, כך השרשים שלהם מחוברים זה עם זה למעלה בעולם הנשמות, ולזה אומר המרקד כלה כמות שהיא רוצה לומר החתן לקח בת זוגו ולא חטפה מזולתו, ונמצא זו היא כלה של החתן כאן בעולם התחתון, כמו שהיא באמת בעולם העליון, במקום שרשים שלהם, ששם יחדיו ידובקו:

11. ריטב"א על כתובות דף יז/א

ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו. [א] פירוש דכל שהוא מפני דרכי שלום אין בו משום מדבר שקר תרחק:

12. הגהות יעבץ מסכת כתובות דף יז עמוד א

תוס' סד"ה ישבחנו כו'. נ"ב [ב] וב"ה סברי לאו היינו שקר דאמרינן שלשה חינות הן חן אשה על בעלה. א"כ אמת אומרים לו. כי מאחר שנשאה ואין אדם שותה בכוס א"כ בודקו [לקמן עה ב] ודאי נושאת חן בעיניו היא. משו"ה אפילו היו בה כל המומין. כלה נאה וחסודה היא ודאי אצלו. ויזכה במקחו שחוט חסד משוך עליה ביותר:

13. חדושי אגדות [ספרי המהר"ל] מסכת כתובות דף טז עמוד ב

כיצד מרקדין לפני הכלה וכו'. [ג] פי' כי אין דבר זה נקרא שקר, ואף על גב שהכלה בעצמה אינה נאה וחסודה, מ"מ כלפי הבעל שבחר בה היא חסודה בעיניו, וזה שאמר מי שלקח מקח מן השוק ישבחנו או יגננו בעיניו, כלומר שאין ראוי שיגננו אחר שלקח המקח הרי היה נאה בעיניו, וה"ה הכלה אין רוצים לשבח הכלה מצד עצמה רק כאשר הוא מצד החתן. אבל במערבא ה' אומרים לא כחל ולא סרק ויעלת חן, ודבר זה יותר ראוי לאמרו שהרי באמת היתה מעלת חן בפני החתן, שהרי לכך לקחה ואין כאן מדבר שקר תרחק וזה מבואר.

14. פתחי תשובה על אה"ע סימן סה

[ב] ולרקד לפניו. עי' בס' תורת חיים במס' עבודת גלולים דף י"ז בד"ה אבי ידיהו שכ' וז"ל ונרא' דאסור ללכת במחול עם הכלה בשבעת ימי המשתה אפי' אינו אוחו בידה ממש אלא בהפסק מטפחת כדרך שנוהגין מקצת ת"ח שבדור הזה אפ"ה לאו שפיר עבדי' כדמשמע הכא דשום קריבה בעלמא אסור ואין לחלק בין כלה לאחרת דליכ' האידינא מאן דמצי למימר דמאי עליה ככשורה ולא אמרו חכמים אלא כיצד מרקדין לפני הכלה ולא עם הכלה וכה"ג פסק ש"ס ברפ"ב דכתובות דאסור להסתכל בפני כלה כל שבעה כמו שאסור להסתכל באשה אחרת. ואותן בני בליעל ההולכים במחול עם נשים דעלמא עליהם הכתוב אומר יד ליד לא ינקה רע לא ינקה מעונשה של גיהנם וראוי לגעור בהן וכל מי שיש בידו למחות כו' עכ"ל ועח"מ וב"ש לעיל סי' כ"א ס"ה הובא בבה"ט שם סק"ט:

15. בית שמואל על אה"ע סימן כא

(יא) רק כוונתו לשם שמים. לעשות נחת לאביה ולאמה וכה"ג ומזה נהגו לרקד עם הכלה לחבכה על החתן או לכבוד אביה ות"ח ראוי להחמיר רש"ל וב"ח כתב במלכותינו נהגו להקל דלא נהוג אסור. ומשמע מתוס' כל שאין כוונתו לשם חיבה אלא לשם שמים מותר:

16. רש"ש על כתובות דף יז/א

א"ל ב"ה לב"ש לדבריכם כו' מן השוק כו'. יש לדקדק על תיבת לדבריכם שנראה כמיותר כי כן לא הוזכרה באמירת ב"ש לב"ה. וכן תיבות מן השוק נראין מיותרים. ושמעתי בזה דבר נכון והוא דמי שלוקח מקח מן החנות ומראהו לתגר או לקרובו ודאי דאם רואה בו איזה חסרון מצוה או חובה עליו לגלות לו בכדי שיחזירנו להחנוני. משא"כ כשלוקח מן השוק שאינו מכירו להשיבנו לו אם נתאנה מה לו לחבירו לגלות לו מומיו להדאיבו באין תועלת. וזה שאמרו לדבריכם ר"ל בשלהי גיטין דלא יגרש את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה א"כ אין לו תקנה כמו שלוקח מן השוק ישבחנו כו'. וש"י:

17. הערות הגר"ש אלישיב מסכת כתובות דף יז עמוד א

ב"ש אומרים וכו' וב"ה אומרים וכו'. עי' רש"ש ... אמנם אי"ז מדוקדק דוכי הבעל אינו יודע שהיא חגרת וסומא וכד' וכי מיירי הכא במקח טעות אלא ע"כ דאין זה הפשט בגמ' אלא בדרך מליצה.

18. חתם סופר על כתובות דף יז/א

כל מן דין וכל מן דין סמוכו לנא. יראה דלר' אמי ור' אסי הזהירו שאם יבואו הם לסמוך אחרים לא יסמכו אלא צדיקים וחכמים כיוצא בהם. אלא היות כל א' מהצדיקים היה מחשב על עצמו בענותותו כי קטן הוא, ע"כ אמרו לר' אמי שלא יסמוך כ"א חכם כמו ר' אסי ולרב אסי הזהירו שלא יסמוך כ"א כעין רב אמי והיינו כל מן דין וכל מן דין סמוכו לנא ולכל א' אמרו כל מן דין נגד חברו, וק"ל:

19. פתח עינים על כתובות דף יז/א

אמרו עליו על ר' יהודה בר אלעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה. יש להרגיש מ"ט לקח בד הדס והריקוד בב"ד יהיה. ואפשר במ"ש פ"ק דמגילה אסתר ירקרקת היתה כהדס וחוט של חסד משוך עליה. והנה בסוגיין כתוב בשיטה מקובצת וז"ל כל הכלות משבחין אותן כן כלה נאה וחסודה פירוש בעלת חן וחוט של חסד משוך עליה רש"י מהדורא קמא. פי' לפי' דאפי' שהיא כעורה אפשר בחוט של חסד כדאמרינן גבי אסתר עכ"ל. וידוע דר"י בר אלעאי הוא חסיד וכמ"ש בש"ס דכי קאמר מעשה בחסיד א' היינו ר' יהודה בן בבא או ר' יהודה בר אלעאי. ואמטו להכי כדי שלא לשקר באומרו כלה נאה וחסודה נוטל בד הדס לרמוז להדסה היא אסתר שהיתה ירקרקת כהדס וחוט של חסד משוך עליה וכן הוא שאומר כלה נאה וחסודה רמז דאפשר לחוט של חסד משוך עליה כמ"ש בשיטה מקובצת:

20. בן יהודע על כתובות דף יז/א

רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת. ... ועוד נ"ל בס"ד, מרקד אתלת, כי במערבא אמרי לחתן מצא או מוצא, היינו מצא אשה מצא טוב, או מוצא אני מר ממות את האשה [ברכות ח' ע"א]. כי המובחרת היא אשה בעלת שלש אותיות ולא האשה בעלת ארבע, והמובחר הוא מצא שהוא שלש אותיות כנגד טוב שהוא ג' אותיות, ולא כנגד ממו"ת שהוא ארבע אותיות, ולכך מרקד אתלת מעלה שלשה ומוריד שלשה. או יובן בס"ד מרקד אתלת, כנגד ג' זמנים שיש לאיש ואשה, האחד בזווגם יחד בעולם הנשמות, והשני כשבאו לעולם הזה, הוא בבית אביו והיא בבית אביה עד נשואין, והשלישי אחר שנשאו זה את זה שהם דרים זה עם זה, וזמן השלישי נשלם עתה בעת שהוא מרקד, לכך מרקד אתלת:

21. קובץ שעורים ח"א - מסכת כתובות דף יז/א

(מז) דף י"ז. א"ר זירא קא מכסיף לן סבא. מזה נראה כמ"ש הרא"ש פ' אלו מציאות גבי זקן ואינה לפי כבודו, דכיון שהתורה פטרנו אסור לו לזלזל בכבוד התורה, ואף דהרב שמחל על כבודו מחול, צ"ל דדעת הרא"ש כמ"ש הריב"ש סי' ר"כ בשם הראב"ד, דעל בזיונו אינו יכול למחול, אדרבא אסור למחול וכן

לענין אביו עיי"ש, אמנם מדנחית עמודא דנורא מוכח שעשה כדין ואין בזה משום בזיון התורה, ובמשנה ברורה סי' ר"נ הביא מפמ"ג, דדוקא באבידה שאינו ניכר כי הוא עוסק במצוה, אבל במקום מצוה הניכרת מותר, וה"נ ניכר שהוא עושה כן מפני שמחת המצוה ...

22. גליוני הש"ס מסכת כתובות דף יז עמוד א

שם איפסיק עמודא דנורא, נ"ב טעם הפסקת עמודא דנורא לצדיק אולי עבור ששלט ביצרו דהוא ג"כ עמודא דנורא כמבואר בקידושין פ"א א' אשמעי' כו' נפק מיני' כי עמודא נורא כו':

23. מהר"ל חדושי אגדות על כתובות דף יז/א

אפסיק עמודא דנורא. פי כי היה נבדל מכל שאר הבריות ולכך מפסיק עמודא בינו לשאר הבריות. ודבר זה לא נעשה אלא לאחד או לשנים, כי על שנים יש לומר שהם נבדלים משאר בני אדם, אבל לשלשה אין לומר שהם נבדלים משאר הבריות, כי שלשה הם רבים נקראים כמו שאמרו (תו"כ מצורע) ימים שנים רבים שלשה ולא נקרא שהוא נבדל מן השאר רק אם הוא יחיד, לפיכך לא ימצא רק לאחד או לשנים שנקראו יחידים ועליהם אפשר לומר שהם נבדלים מן השאר:

24. בן יהודע על כתובות דף יז/א

שם רב אחא מרכיב לה אכתפיה. נראה ודאי שהיתה יושבת על כסא, והוא מרכיב הכסא על כתפו ומרקד, באופן שלא היה נוגע גופה בגופו, וזה פשוט וברור. ומה שהיה מרכיב אכתפיה, כי כתף הוא מספר ת"ק, שהוא מלוי שם שדי, שממנו מתברכים רמ"ח אברים של האיש, ורנ"ב אברים של האשה, שהם סך הכל ת"ק כנודע, ורמז להם בזה, כי עתה ע"י נשואין נשלם אצלכם הארת מלוי שם שדי הרמז בכת"ף, כמ"ש רבינו האר"י ז"ל שהכתף בו רמז מלוי שם שדי שעולה מספר כתף:

25. בן יהודע על כתובות דף יז/א

אמרי ליה רבנן אנן מהו למעבד הכי. קשה מה מצאו טעם שיש להם היתר בזה טפי מזולתם, כדי שבאו לשאול על זאת, הלא אדרבה החכם צריך להשמר יותר בדברים כאלה, כי יצרו גדול יותר וכנזכר בגמרא גבי אביי דתנא ליה ההוא סבא כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו. ונ"ל בס"ד, דאיתא ביבמות דף ס"ד [ע"ב], דרבי אבא בר זבדא ורב גידל אעקור מפרקיה דרב הונא, וכן רב חלבו ורב ששת נמי אעקור מפרקיה דרב הונא, גם רב אחא בר יעקב שהוא רב אחא דהכא, אמר התם, שתין סבי הוינא וכולהו אעקור מפרקיה דרב הונא, לבר מאנא דקיימי בנפשאי החכמה תחיה בעליה ע"ש, ולכן יש לומר רבנן דאמרי הכא לרב אחא אנן מהו למעבד הכי, הן הם רבנן דאעקור מפרקיה דרב הונא, וחשבו כיון דאעקור אין כאן חשש שכבת זרע לבטלה, ולהכי שרי להן, והשיב להם רב אחא אע"ג דאדם הנעקר מכח עכבת ההשתנה אינו מוציא זרע, עם כל זה ההרהור אסור בו, ולכן אי דמיא עלייכו ככשורא דאין כאן הרהור מותר, ואם לאו אסור ...

26. תוספות מסכת כתובות דף יז עמוד א ד"ה ת"ר מעבירין

[ת"ר מעבירין את המת מלפני הכלה - מכאן משמע כשיש אבל וחתן בבית הכנסת החתן יוצא תחלה ושושביניו ישוב יוצא האבל ומנחמיו וגם הקרובים לחתן ולאבל יאכלו בבית החתן אם ירצו דהא כבודו קודם וכן בבקר כשמוליכים הכלה לבית החתן מוליכין הכלה תחלה אם יש מת בעיר או יקברוהו קודם שיגיע הזמן דהכנסת כלה, להראבי"ה].

27. שערים מצויינים בהלכה

כתבו התוס' מכאן משמע דכשיש אבל וחתן בכהכ"נ, החתן יוצא תחלה עם שושביניו, ושוב יוצא האבל כו'. ומזה יש לדייק דאם יש יארציית (יום פקודה) וחתן, כבוד החתן והכלה קודמים לכבוד בעל היארציית בכל עניניו בכהכ"נ, וחתן היינו במשך שבעת ימי המשתה. ועי' במג"א (טוסי"י רפכ).

28. ספר משכנות הרועים

עו. כנמו': והאמר רב אשי אפי' למ"ד נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, דאמר מר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך. צ"ע, דמאי קושיא היא זו על אגריפס המלך דאיך עבר מלפני הכלה, הרי לכאורה דין זה שתהא אימתו עליך, הוא מצוה על העם שינהגו כבוד במלך ושתהיה אימתו עליהם, וא"כ נהי דלגבי העם אין מחילת המלך על כבודו מועלת שלא יצטרכו לנהוג בו כבוד, אבל היכן מצינו שיש איסור על המלך עצמו

למחול על כבודו, ומדוע אסור היה לאגריפס עצמו לעבור מלפני הכלה.

ואפשר היה לומר, דדין זה שתהא אימתו עליך אינו רק מצוה על העם שתהיה אימתו של המלך עליהם, אלא הוא מעצם דיני המלוכה, דבעינן שיהיה המלך אדם כזה שתהיה אימתו מוטלת על העם, וצריך המלך להקפיד על כל מה שפוגם בכבודו, ולכן אסור גם למלך עצמו למחול על כבודו ולפגום בכבוד המלכות ואימתה, והשתא א"ש הא דמייתי הגמ' הכא לדברי רב אשי

29. תוספות על כתובות דף יז/א

להוצאת המת. לא במת מצוה איירי אלא בכל המתים ואע"ג דבפ"ק דמגילה (דף ג: ושם) אומר פשיטא דמת מצוה ותלמוד תורה מת מצוה עדיף דתניא מבטלין ת"ת להוצאת המת נקט מת מצוה אגב מילי אחריני דהתם דהוו דווקא מת מצוה והא דאמר באלו מגלחין (מו"ק דף כז:) מת בעיר כל בני העיר אסורים בעשיית מלאכה ומוקי לה בדליכא חברותא אבל אי אכא חברותא מותרין השאר פירוש חברותא שנחלקו בני העיר לחבורות שתעסוק כל אחת במת שלה בפני עצמה היינו שלא בשעת הוצאה אבל בשעת הוצאה כולם צריכין לבא:

30. תוספות על כתובות דף יז/א

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת. וקשה דבהלכות דרך ארץ אמר ר"ע תחלת תשמישי לפני חכמים פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונטפתי בו ד' מילין עד שהבאתיו לבית הקברות וקברתי וכשבאתי והרציתי דברי לפני ר"א ור' יהושע אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה כאילו שפכת דם נקי [1] וי"ל דהתם לאו משום ביטול תורה אלא משום דמת מצוה קנה מקומו והיה לו לקוברו במקום שמצאו וכן משמע במס' שמחות (פ"ד) דקאמר מת מצוה קנה מקומו והעובר על דברי חכמים חייב מיתה וכן אמר ר' עקיבא תחלת תשמישי כו' [2] והר"ר יהודה מקורב"ל תירץ דהתם משום דביטול עצמו משימוש ת"ח קאמר דגדול שימושה יותר מלימודה:

31. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף יז עמוד א

תוד"ה מבטלין וכו' וי"ל וכו' אלא משום דמת מצוה קנה מקומו וכו'. ולכא' צ"ב (ועי' שטמ"ק) דמת מצוה קנה מקומו היינו שיכול לקוברו במקומו וא"א למונעו ולסלקו, אבל אם רוצה להביאו לבית הקברות ולקוברו בקברי אבותיו או במקום מכובד מה איסור יש בדבר וצ"ב.

32. קובץ שעורים ח"א - מסכת כתובות דף יז/א

(מח) מבטלין ת"ת להוצאת המת אם אין עמו כל צורכו, וקשה איזה חידוש יש בהוצאת המת ובהכנסת כלה יותר מכל המצות דג"כ דינא הכי, כמבואר בגמ' מועד קטן ט' דאין מבטלין ת"ת במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים, והיכא שא"א ע"י אחרים מבטלין ת"ת מפני כל המצוות, ומ"ש הוצאת המת והכנסת כלה דנקט הכא, ושמא י"ל דאע"ג דיש עמו כל צורכו מ"מ יש בריבוי אנשים ריבוי מצוה, כמו שכתב הר"ש ריש מס' פאה מהירושלמי לענין דברים שאין להן שיעור, וס"ד דגם בשביל זה צריך לבטל מת"ת דדמי לא"א לקיימה ע"י אחרים, קמ"ל כיון דעיקר המצוה אפשר לקיימה ע"י אחרים אין מבטלין ת"ת בשביל ריבוי מצוה:

33. ריטב"א על כתובות דף יז/א

וה"מ למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שעורא. ומאן דלא קרי ולא תני אמר בשאלת דבעשרה סגי ליה. ומיהו כתב בספר המצוות לר"מ מקוצי ז"ל דעכשיו על כל אדם מישראל מבטלין מן הסתם שכולם מלאים מצוות כרימון ואין לך כל אחד מישראל שאינו או במקרא או במשנה, ולאשה בעשרה סגי לה:

34. תוספות מסכת כתובות דף יז עמוד ב ד"ה וליתני מודה

וליתני מודה רבי יהושע שדה זו שלך היתה - דהוי רבותא טפי דהוי ברי וברי.

35. מהרש"א על כתובות דף יז/ב

בד"ה וליתני מודה ר"י שדה כו' דהוי רבותא טפי דהוי ברי וברי עכ"ל. לפי מה שכתבו התוס' לעיל דאיירי מתני' אפילו בתבעו השתא נמי דקתני שדה זו של אביך כו' היינו בברי וברי ואפ"ה נאמן במגו אלא דר"ל דאיכא למטעי בשדה זו של אביך כו' דאיירי בלא תובעו והוי ברי ושמא כדס"ד דהמקשה לעיל כמ"ש התוס' לעיל וה"ל למתני שדה זו שלך היתה דהוי רבותא טפי דליכא למטעי ביה בברי ושמא אלא בברי וברי ודו"ק:

36. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף יז עמוד ב

וליתני מודה ר"י שדה זו שלך היתה וכו'. ופירשו התוס' (ד"ה וליתני) דהוי רבותא טפי דהוי ברי וברי, ואפ"ה דהתוס' לעיל דמתני' איירי אפילו בתבעו, ודלא כרש"י וא"כ גם השתא דקתני שדה זו של אביך וכו' היינו בברי וברי ואפ"ה נאמן במיגו, מ"מ כוונת התוס' דיש מקום לטעות ולפרש כרש"י שאינו תובעו משא"כ בכה"ג אין מקום לטעות ורבותא טפי, (מהרש"א וע"י מהרמ"ש).

37. מהר"ם שיף על כתובות דף יז/ב

בתד"ה וליתני כו' דהוי ברי וברי. אע"ג דהשתא איירי נמי בברי וברי וכמ"ש התוס' לעיל מ"מ על טענת לקחתיו ממנו לא יכול להכחישו בברי רק תובע בברי שהשדה היה פעם אחד של אביו ולזה אין שטר משא"כ בדידה יכול להכחישו שלא לקח ממנו וכו"ה קו' וליתני ומודה ר"י באומר לויתי ממך וכו' אבל לכאורה אין צורך בזה דשפיר מקשה וכפי' רש"י למ"ל לאשמועי' באביו טפי הו"ל לאשמועי' בדידה רק עדיפא קמ"ל לפירושם משא"כ לפי' רש"י דאיירי עכ"פ בלא תובעו ודו"ק:

38. תוספות מסכת כתובות דף יז עמוד ב ד"ה מחאה שלא

מחאה שלא בפניו כו' - תימה אמאי נקט בכל דוכתא מחאה שלא בפניו הוה ליה למינקט חזקה שלא בפניו כו' וי"ל דעיקר הטע' תלוי במחאה דחזקה ודאי יש לה קול אפי' שלא בפניו ואפ"ה אי מחאה אין לה קול לא הוי חזקה ולהכי נקט מחא'.

39. שערים מצויינים בהלכה

בהמחאה כו'. ביותר ביאור כתבו התוס' במס' כ"ב (לח. ד"ה מחאה) ובתוס' הרא"ש, דהחזקה ודאי נשמעת למרחוק, משום דהמחזיק בקרקע של חברו מילתא דתמוה הוא ויש לזה קול, וגם דרכן של בני אדם לחקור ולשאל על קרקעותיו, אבל המחאה אין לה קול, ואין דרכן של המחזיק לחזור לשמוע אם מוחה בעל הקרקע, ולכן הדבר תלוי, אם נאמר דהמחזיק שמע, ולכן נקט הלשון מחאה שלא בפניו כו'. ושם (כח: ד"ה אלא מעתה) כתבו התוס' דאע"פ דלפעמים לא ישמע המחזיק שבעל הקרקע מיחה, מ"מ סמכו על זה משום דחברך חברא אית ליה, ומסתמא שמע, והקילו בזה מפני שענין המחאה דרכנן היא. ומצינו במס' שבת (נד:) דמלכים ושרים נענשו על שלא מיחו כמו שהביאו שם מה שכתוב בישעיה וירמיה. ושמענו מגדולים דלפעמים אי אפשר למחות בקול רם מכמה טעמים, או די שימחה לפני אנשיו וידידיו דקי"ל מחאה שלא בפניו הוי מחאה, משום דחברך חברא אית ליה עד שמגיע לאזניו שעליו נוגע הענין.

40. ספר סוכת דוד

בא"ד, וי"ל דעיקר הטעם תלוי במחאה וכו', היינו דבקושיהם סברי דדין המחאה הוא רק כדי לשבור החוקה, וא"כ הו"ל למינקט חוקה שלא בפניו וכו', דחסר זה בהחוקה מכיון דשלא בפניו הו', דרק אם הו' החוקה בפניו געשה מוחזק בהקרקע ע"י הג"ש חוקה, ומתציין התוס' דאדרבה דעיקר דין חוקה גובע ממה שלא מיחה, ואי מחאה זהו שעושה החוקה, ובאופן שהמחאה אין לה קול לא הו' חוקה דלא הו' לי' למחות ולהכי נקט מחאה, כן יש לפרש דבריהם, אבל בלאו זה הביאור ג"כ ניחא דבריהן.

41. ספר סוכת דוד

וצ"ל דאמרינן לא פלוג ובכ"מ לא הו' חוקה פחות מג"ש, או אפשר דכיון דהדין הוא דעד ג"ש ליכא חוקה, שוב אין ראי' מדלא מיחה לאלתר, דהרי יש לו שהות של ג"ש למחות, א"כ אפילו ליכא ריעותא אצל הלוקח, וכגון שנשרף, מ"מ ליכא נמי ראי' מדלא מיחה לאלתר, מכיון שכבר חל הדין דעד ג"ש ליכא חוקה, ואם חוקת ג"ש הוא מתק"ח א"כ עד ג"ש דיש לו עדיין השטר דעד ג"ש מנדהר איניש בשטרי' א"כ לא צריכין לתקן חוקה, ורק לאחר ג"ש דתו לא מודהר בשטרו הוצרכו לתקן חוקת ג"ש.

ט) ועיין רש"י כאן ד"ה שני חוקה, שלש שנים שתיקנו חכמים לכל מחזיקים בקרקע וכו', הנה מלשון רש"י משמע דחוקת ג"ש הוא מתק"ח וכן כתב הקצוה"ח ק"מ, שכך הוא דעת התוס' ב"ב ל"ה, והביא דברי הרמב"ן דחוקה ג"ש דאורייתא, דכיון שלא מיחה הו' ראי' להיות חוקה לאלתר דמדלא מיחה הו' ראי' שמכר, ורק דיש ריעותא אצל הלוקח דאין לו השטר, אבל לאחר ג"ש תו לא מודהר בשטרו. ולפי"ז נמצא דאם נשרפה הבית של המחזיק ואומר שגם השטר נשרף יהי חוקה לאלתר דתא ליכא כאן ריעותא בהלוקח, וזה לא שמענו.

1. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף יז עמוד א

אמר שמואל ב"נ אר"י מותר להסתכל בפני כלה כל שבעה כדי לחבבה על בעלה ולית הלכתא כוותי'. ונחלקו הראשונים [1] י"א דאף דלית הלכתא כוותי' מ"מ בליל החופה מותר, [2] ויש חולקים וס"ל דלעולם אסור ואפילו שעה אחת ג"כ אסור, וכן ס"ל לרבינו יונה ומקשה כיון שאסור לראותה האיך נוכל למצוא עדים שיראו אותה שיצאת בהינומא, ותי' דכיון דאיכא קול וכולם יודעים שזוהי כלה פלונית והם רואים הינומא או שאר דברים יכולים להעיד עיין שם, [3] והרמ"ה תי' דדוקא 'להסתכל' אסור אבל ראי' בעלמא לפי שעה מותר, ולמעשה עי' באחרונים דיש להקפיד (וכן אני נוהג) שהעדים יראו פני הכלה קודם בשעת החופה, ועי' חידושי מהרי"ט בשם אביו המבי"ט (מובא באבנ"מ ס' ל"א סק"ד) בא' שקידש אשה אחת והיו פני' מכוסות ולא ראו העדים אותה אלא אח"כ כשהלכה לה והחזירוה ואמרו לה שתגלה פני' כדי שיוכלו להעיד ואז ראו אותה, והאריך לצדד שלא לחוש לקידושין הואיל ובשעה שנתקדשה לא ראו אותה הו"ל כמקדש בלא עדים ואף על פי שראוה לאחר מיכן עיין שם, ולכן יש להקפיד שיראו אותה העדים קודם (או בשעת) החופה, ונראה די"ל דגם להרבינו יונה שאסר אפי' ראי' מ"מ היינו דוקא ראי' כזו שיוכלו העדים לזכור ע"י לאחר זמן רב עד לאחר שנתגרשה וכד'

וזה לא יוכל להיות בלא הסתכלות ממש, אבל ראי' בעלמא גם להרבינו יונה יש להתיר. (וע"ע מ"ש בהערות פסחים פ"ו ע"א).

2. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב ר"י אמר קריתא דמנמנה בה כלתא. פרש"י צעיף על ראשה משורבב על עיניה, כמו שעושין במקומינו, ופעמים שמנממת בתוכו מתוך שאין עיניה מגולין כו'. מבואר מכאן דבמקומות שרש"י היה דר היה המנהג לכסות פני הכלה, והוא מנהג שלנו מנהג אשכנז. נכתב בשטמ"ק (לעיל ע"א) דיש מי שאומר דאין מסתכלין בה כלל לא בשעת הכנסתה לחופה ולא אח"כ ולא התירו אלא בראיה. ובתשו' רדב"ז (ח"ד סי' קנו) הובא המנהג דהעדים מגלין פני הכלה בשעת הקידושין. וכן בתשו' מבי"ט (ח"א סי' רכו) חשש על הקידושין שהעדים לא הכירו אותה. אבל הרמ"א (סי' לא ס"ב) כתב דנוהגין לכסות פני הכלות הצנועות כו', ומשמע דיש לחלק בזה בין הצנועות כו'. וכן בישועות יעקב (סי' מב סק"ו) ובאבני מילואים (שם סק"ט) כתבו, שלא לשנות מנהג הרמ"א ואין צריך שיכירו אותה ודי שרואים גוף הקידושין וסומכין וסוקלין על החזקות. וכ"כ בתשו' דברי חיים (ח"ב אהע"ז סי' עא) דהעדים אין צריכין להכיר המקדש והמתקדשת. ובערוך השלחן (סי' לא ס"ט) כתב, דדי שרואים שעומדת לפניהם ויש טבע בהגוף בלא פרצוף פנים, ועוד כשנותנים לה לשתות מהכוס של אירוסין שקודם הקידושין, בהכרח שיתגלה מקצת פניה. ובתשו' בית שלמה (אהע"ז סי' ט) כתב, דדבר מכוער הוא לגלות פניה להסתכל בה ואין לחדש כנגד הרמ"א, ורב אחד מקהלה גדולה רצה לחדש זה ולעזה עליו כל העיר.